

Educació Afectivo Sexual

E. INFANTIL

ÍNDEX

1. INTRODUCCIÓ
2. JUSTIFICACIÓ
3. LA SEXUALITAT QUOTIDIANA EN L'ETAPA D'INFANTIL
4. BLOCS DE CONTINGUT (Totes les activitats estàn desenvolupades a partir de la pàgina 20 de la Guia d'educació sexual integral per a educació infantil).
 - 4.1 SEXE I IDENTITAT
 - 4.2 ROLS DE GÈNERE
 - 4.3 VINCLES PERSONALS
 - 4.4 PRÀCTIQUES SEXUALS
5. CONCLUSIÓ
6. BIBLIOGRAFIA I BIBLIOGRAFIA WEB
7. LEGISLACIÓ

1. INTRODUCCIÓ

El desenvolupament sexual en l'educació infantil ha sigut la gran oblidada de totes les aproximacions que impliquen el concepte de desenvolupament integral i harmònic de l'alumnat. L'escola ha de transmetre una sèrie d'actituds, valors i coneixements perquè cada individu pugua potenciar les habilitats per al seu ple desenvolupament, independentment del seu gènere i configurar així en un futur la seua personalitat com a membre de la societat en la qual viu.

Per diverses raons, siga per una visió incompleta del que el desenvolupament afectivosexual ha de ser, per la falta d'abordatge per part de les institucions educatives, pels corrents de pensament imperants en cada moment històric del nostre sistema educatiu, les persones docents d'aquesta etapa trobem a faltar un disseny exhaustiu del que ha de ser un programa afectivosexual en aquesta etapa educativa.

Cal aclarir que, quan s'aborda l'educació afectiva i sexual de l'alumnat d'aquesta etapa: PARLEM DE I PENSEM EN descobriment experiències emoció sabers sentiments afecte, amor il·lusió, confiança, empatia ,alegria, autoestima,benestar, coneixement corporal , intimitat, consciència ésser social, rols, tolerància, estereotips, igualtat, respecte, acceptació biologia, evolució, creixement, identitat personal, diversitat,vincles, comunicació, percepció ,gènere plaer/desplaer ,consentiment, justícia,orientació sexual, inclusió, coeducació,no binarisme,expressió de gènere i empoderament.

Atés que la sexualitat és una construcció biopsicosocial, tots i cadascun d'aquests elements formen part indissoluble del desenvolupament afectivosexual que tindrà lloc al llarg de les nostres vides, en els seus dos vessants, com a éssers individuals i com a éssers socials, per la qual cosa tractarem de donar-los cabuda des de l'inici de l'escolarització, mitjançant la selecció de continguts, objectius i propostes que componen aquesta guia.

El primer pas que cal fer com a docents es plantejar-nos quina és la realitat que tenim i oferim a les nostres aules, sense oblidar que el significat i els significants de la sexualitat no són iguals per a la infància que per a les persones adultes, per la qual cosa els missatges, el llenguatge i les explicacions s'han d'adequar a les edats de l'alumnat.

La manera per abordar aquests continguts i quins rols, estereotips o conceptes transmetem al nostre alumnat i les seues famílies des del currículum ocult són el punt de partida d'una reflexió personal per a abordar aquest programa d'educació afectivosexual.

Mirades, somriures, abraçades, descobriment i consciència de qui són les altres persones amb les quals convivim, de qui som, de la nostra identitat i del nostre paper en la societat actual. Les aules s'omplin cada dia de persones diferents, éssers únics i irrepetibles, que porten un gran bagatge que, com a docents, hem de conèixer, explorar i compartir perquè en l'àmbit escolar garantim el respecte, l'atenció personal a la diversitat, en suma, el seu creixement equilibrat. Hem de dissenyar i posar al seu abast un conjunt d'experiències que potencien el seu propi motor d'aprenentatge, hem d'acompanyar en cada procés peculiar i particular d'elaboració de la seua realitat sexual.

2. JUSTIFICACIÓ

L'objectiu d'aquest marc legal és, en el seu conjunt, garantir els drets de les persones respecte a la seua identitat i expressió de gènere, la igualtat efectiva entre els gèneres, desenvolupar mesures de protecció contra la violència de gènere, d'igualtat de les persones LGTBI, entre altres qüestions primordials. Per la nostra part, trobem una fonamentació en aquesta normativa que ens serveix per a sustentar jurídicament les propostes educatives que duem a terme als nostres centres. Per a conèixer amb exactitud aquestes referències legals, us remetem a l'annex final d'aquesta guia.

Des del punt de vista educatiu, hi ha nombroses raons, començant per principis bàsics de caràcter ètic, que sustenten la nostra actuació diària en la comunitat educativa, tant en les accions encaminades al professorat com en les referides a l'alumnat i les seues famílies.

- > Pretenem impulsar un model d'escola inclusiva i coeducativa, en què cada persona siga valorada per si mateixa, allunyar-nos d'estereotips que fins ara s'han considerat vàlids, i d'aquesta manera potenciar un vertader desenvolupament integral de les persones.
- > És la nostra tasca ser un dels eixos del canvi de paradigma pel qual la nostra societat ha funcionat fins ara.
- > Incorporar l'educació emocional d'una manera àmplia en l'educació afectivosexual, en què es done cabuda a l'expressió i comprensió de les pròpies sensacions, percepcions i manifestacions, així com les d'altres persones, per a millorar en aquest context les habilitats comunicatives del professorat, l'alumnat i les seues famílies.
- > Avançar cap al respecte de totes les realitats que afecten la sexualitat de les persones, quant a la seua identitat, orientació i/o expressió, deixar de banda el binarisme imperant, evitar l'estigmatització i el rebuig cap a les altres realitats, com a element fonamental per a viure i acceptar la diversitat amb llibertat i naturalitat.

- Cuidar la nostra utilització del llenguatge, tant en la manera oral com escrita, d'una banda, per a fomentar concepcions allunyades d'estereotips sexistes i, d'altra banda, per a donar valor al seu ús, com a mitjà de lliure expressió de la nostra sexualitat. Hem d'aconseguir un ús inclusiu amb la diversitat, i per a fer-ho cal que als nostres centres es duga a terme una revisió de totes les notes informatives, circulars, avisos, cartells, comunicats, informacions en la web i altra documentació que s'utilitza per a la comunicació tant amb les famílies i l'alumnat com amb l'Administració o altres estaments, amb l'objectiu de fer un ús del llenguatge que tinga un caràcter inclusiu, i així, fer visible i real la igualtat que treballem i promulguem des de les nostres aules.
- Si reorganitzem els espais i els materials, atenent els valors propis de la coeducació, tractarem de transmetre a l'alumnat uns modes de viure igualitaris, en els quals totes les persones poden exercir les mateixes funcions i desenvolupar-se amb les mateixes oportunitats.
- Proporcionar a les famílies, com a principals agents educadors i com a coadjuvants i cooperadors del procés educatiu a les escoles, tota la informació precisa sobre els principis que emparen el nostre quefer educatiu. Aconseguir que la tasca que ens proposem tinga ressò en el si de les famílies implica fer un treball previ d'anàlisi, reflexió, conscienciació i comunicació, mitjançant tallers, xarrades, textos informatius, col·laboració directa en el centre... perquè així coneguen i donen suport a les nostres propostes educatives. L'assoliment d'un objectiu comú, la coherència dels missatges i les informacions que l'alumnat rebrà, han d'inspirar els dos estaments educatius, perquè són imprescindibles i centrals en aquesta etapa educativa.
- El personal docent ha de ser observador i ha d'acompanyar l'alumnat i les seues famílies, sense prejudicar les persones i els seus actes, però vetlant per la garantia dels seus drets fonamentals, davant de la seua possible vulneració per part de persones adultes, o d'un altre alumne, en el si de la institució educativa.

Som garants del compliment de la normativa existent, pel que a aquests drets es refereix, i hem de seguir uns protocols quan es detecten aquestes situacions. En aquesta qüestió és fonamental la tasca preventiva que hem d'iniciar des de l'escola infantil, gràcies a actituds de respecte cap a les altres persones, el valor del consentiment en el contacte físic i les relacions interpersonals i, sobretot, incidint en el valor de la comunicació basada en la confiança.

- Finalment, és fonamental la formació del professorat en totes les qüestions exposades, per a abordarles amb garanties, acompanyar-les d'una profunda consideració dels postulats que

sustenten la nostra professió, i d'aquesta manera poder vehicular el canvi que volem implementar a les aules.

3. LA SEXUALITAT QUOTIDIANA EN L'ETAPA D'INFANTIL

Sabem de la importància dels conceptes que s'adquireixen en l'etapa de l'educació infantil, ja que aquests acompanyaran les xiquetes i els xiquets la resta de la seua vida. Per això, hem de ser conscients que tan important és la lògica matemàtica com la sexualitat i l'afectivitat en el seu aprenentatge. Aquest primer període és el millor per a acompanyar els dos conceptes, ja que sense cap dubte la nostra infància és el que som ara.

Per això, encara que en no en siguem conscients, la sexualitat i l'afectivitat les treballem diàriament dins de l'aula en els moments d'higiene, en el joc, en el llenguatge..., de manera quotidiana. I és que quan parlem de sexualitat no ens referim al sexe com a pràctiques sexuals; aquesta va molt més enllà, és una qüestió molt important, ja que engloba íntegrament l'ésser humà. Totes les persones tenim un cos amb una bellesa pròpia, una educació, un ambient..., tot això diferent, individual i únic. És molt important que aprenguem a escoltar-ho, que ho coneguem, que visquem els canvis que hi implica.

Així, hem de treballar aspectes com el plaer i el desplaer. El plaer com a concepte del que sents quan les teues sensacions es disparen i tens un sentiment positiu, agradable..., el qual es pot experimentar de moltes maneres: quan algú ens acaricia, ens fa un massatge, ens abraça o ens besa, però sempre des d'un acostament consentit i respectat. També podem trobar plaer fent alguna cosa que ens agrada, com pintar, ballar, jugar a alguna cosa que ens agrada molt..., o simplement cobrint unes certes necessitats, com un canvi de bolquer, netejar-te quan t'has embrutat, descansar quan et canses... I tan important és el plaer com el desplaer, saber què ens fa sentir malament i buscar solució, que ens ajuden a trobar la tranquil·litat, l'estabilitat emocional. És important acollir totes les emocions, tant les positives com les negatives, ja que totes contribuiran en el nostre desenvolupament integral. I per a afavorir aquest desenvolupament integral és necessari i primordial no caure en l'error d'assumir que xiquets i xiquetes s'identificaran en el futur com a heterosexuales o pressuposar una orientació concreta de les persones adultes que els acompanyen tant dins com fora. Així estarem atenent realment la inclusió, en tota l'extensió de la paraula, la qual engloba indiscutiblement l'orientació sexual.

Generalment, la societat actual tendeix a buscar la “normalització” i la segregació d'individus en dos únics grups: mascle-femella, i se centra únicament en una part del nostre ésser, el nostre sexe biològic.

Però això implica caure en un error continu, ja que els nostres genitals no dicten qui som i com ens sentim. Per això, hem de ser conscients que cada persona tenim el dret a la llibertat d'elecció, en funció del que es desperta en el nostre interior. Així, és fonamental respectar la intersexualitat, acceptar-la i acompanyar-la cap a una inclusió.

Arribades a aquest punt i com a lectura de consulta, en relació amb aquest aspecte, destaquem la guia *Somos como somos* de Mercedes Sánchez, Melani Penna i Belén de la Rosa.

Per això, hem de garantir que tot el nostre alumnat siga qui és i se senta feliç amb això, és a dir, hem d'observar, acceptar i acompanyar totes i cada una de les identitats de gènere que es donaran en els nostres alumnes, ja que la identitat d'una persona la viu aquesta persona (la qual ha construït sobre la base de com s'ha socialitzat, en quin lloc viu...) i aquesta no la podem negar a ningú, és un dret, així com l'expressió de gènere i l'orientació sexual. Per a dur endavant tot això, cal trencar amb els estereotips creats per una societat patriarcal, i treballar el respecte i la llibertat. Ja que, si acollim amb justícia les desigualtats, estarem caminant cap a una escola culta, justa, democràtica i INCLUSIVA.

A més de treballar la diversitat sexual, hem de treballar la coeducació. Què és la coeducació? Segons el DNV és:

“Educació que es dona conjuntament a alumnes dels dos sexes”. Però aquesta definició no parla d'una educació no sexista ni utilitza un llenguatge inclusiu. La coeducació va molt més enllà. No hi ha ni colors, ni roba, ni oficis, ni estilismes, ni jocs ni res que siga d'un gènere concret; som capaços i podem fer o portar el que vulguem sense haver de caure en estereotips viciats per una societat sexista.

La televisió, la publicitat i la societat en si ens bombardegen amb estereotips marcats de coses de xiquets/homes i coses de xiquetes/dones. Un xiquet va de blau, és molt fort i un campió, practica esport d'homes i serà bomber, fuster, policia o metge. Per contra, les xiquetes van de rosa, són unes febles princeses, juguen a les nines, patinen i són ames de casa perfectes, floristes o perruqueres. Això ha de canviar ja!

Des de l'escola hem de fer desaparèixer aquests estereotips, som persones, siguem dones, homes o amb qualsevol altra identitat podem fer-ho tot, ser professionals de la salut, la seguretat, l'estètica o l'educació, agradar-nos el rosa o el blau, jugar al futbol o patinar, pintar-nos les ungles, posar-nos falces o pantalons, portar els cabells llargs o curts i ser guerreres o guerrers, princeses o prínceps.

Deixem que cadascú desenvolupe la seua personalitat i els seus gustos sense posar barreres ni condicions. Només així tindran la seguretat necessària per a saber el que volen ser i fer en la seua vida, sense haver de jutjar els altres ni ser jutjats. I un punt de partida per a la consecució d'aquest fi és l'ús apropiat d'un llenguatge que aculla tot el nostre alumnat d'una manera inclusiva i respectuosa.

Al llarg de la nostra existència, hem interioritzat vicis lingüístics instaurats per una societat patriarcal, en la qual es dona prioritat al gènere masculí enfront del femení. Però aquests vicis s'han d'erradicar, i més quan ens trobem davant d'una societat que està en un continu canvi.

Com hem apuntat anteriorment, l'escola mira per i per a la inclusió, en la qual totes les persones ens puguem sentir immerses i acceptades com a éssers vertaderament únics i irremplaçables. Per tant, per què no iniciar un canvi lingüístic que aculla la totalitat de les persones?

Des de l'entorn escolar podem potenciar aquest canvi important. Com? Realitzant senzills ajustaments en les nostres expressions lingüístiques que poden implicar grans avanços en la inclusió. Si emprem desdoblaments de gènere o, fins i tot, genèrics sense marca de gènere (exemple: persones), ens assegurarem de la inclusió real de totes les realitats de l'aula.

Són moltes les raons que ens conviden a involucrar-nos en aquest canvi. Com, per exemple, contribuir a erradicar el sexisme social; practicar una democràcia lliure; així com potenciar una igualtat i inclusió social que no atenga exclusions per raó de gènere o orientació sexual.

Tal com hem assenyalat al llarg d'aquests paràgrafs, les bases que impliquen la inclusió es veuen reforçades des de la infància. I com que atensem les realitats que engloben els dos cicles d'educació infantil, a continuació, relatarem com atensem les diferents situacions que es poden generar en el dia a dia a la nostra aula. Sempre, això sí, des del respecte i des d'una mirada amable i plena d'afecte.

Higiene personal

-Netejar-se els mocs: una cosa tan senzilla com netejar-se els mocs és molt important que es treballe des del respecte.

El primer que hem de tindre en compte és que han de ser conscients que tenen mocs i que necessiten netejar-se el nas. Si no ho són, hem d'ajudar-los per tal que ho siguen. Podem, per

exemple, dur-los davant d'un espill perquè es miren i vegem la necessitat que tenen. Cal invitar-los perquè que ho facen de manera autònoma; si no són capaços hem d'ajudar-los, però tenint en compte i respectant la seua persona. Podem utilitzar preguntes simples com:

Què tens en el nas?

Necessites ajuda?

Puc netejar-te el nas?

Puc llevar-te els mocs?

És molt desagradable que algú més gran que tu s'acoste de sobte, t'agafe el nas, et faça un apretó i et lleve els mocs. Per això, hem d'esperar que la xiqueta o el xiquet ens conteste i ens done el seu consentiment per a netejarli el nas. Si la xiqueta o el xiquet es nega, deixem passar una estona i tornem a insistir. Tornarem a preguntar-li, si és necessari aquesta vegada davant d'un espill.

Cal oferir-los mocadors perquè ho intenten pel seu compte. Si no aconsegueixen netejar-se bé després d'intentarho, els podem preguntar si volen que els ajudem a acabar de netejar-se.

Hem de respectar en tot moment la seua decisió i els nostres actes han de basar-se en el respecte cap a la seua persona i a ajudar-los a gestionar les seues emocions.

-Llavar-se les mans i la cara: la higiene és molt important i hem de fer-los partícips des d'edats molt primerenques.

Han de ser conscients del seu cos i de la seua cura. Per a això hem d'acompanyar i supervisar els moments d'higiene.

Des de l'escola, sobretot, acompanyem el moment de llavar-se les mans i la cara, per a això cada xiqueta i xiquet utilitza la seua pròpia tovallola (tipus bidet). El nostre paper és proporcionar-los sabó perquè es freguen, deixar-los un temps perquè reconeguen i prenguen consciència del seu propi cos, els dits, les ungles, els palmells de les mans..., així com la cara, que reconeguen la boca, els llavis, el nas..., i que gaudisquen de la sensació de sentir-se nets.

Si cal els ajudarem a rentar-se i, posteriorment, a assecar-se. Sempre els preguntarem si necessiten ajuda i els respectarem. Aquest temps ens serveix per a treballar la seua autonomia i, a més, per a poder interactuar amb elles i ells de manera individual, prendre'ns un temps per a poder mirar-nos als ulls, parlar...

Foto familiar

Per a treballar la diversitat entre altres coses, demanem que porten a classe una foto en la qual estiga representada la seua família. Aquestes fotos les pengem a classe a la seua altura, i les fem visibles perquè hi siguen accessibles.

En aquestes fotos es veuen representats diferents models de famílies, monoparentals, amb dues mares, amb dos pares..., a més de diferents cultures..., i quina millor representació per a tractar aquests temes que les seues pròpies famílies. Parlem del nombre de components de les famílies, de com són físicament, com tots els cossos són bonics siguen com siguen, sempre es parla amb respecte i amb naturalitat. Parlen amb la resta de la classe sobre les seues famílies i les presenten a la resta perquè les coneguen. Així, cada infant té la seua família present a l'aula, i això els fa sentir seguretat.

A més, podem proposar altres fotos que no siguen les seues, retalls de revistes, fotos extretes d'Internet amb dos pares o dues mares, o de diferents cultures per a completar al màxim la representació de diversitat familiar dins de l'aula. Treballaríem d'igual manera com ho fem amb les seues fotos i contribuiríem així a la visibilitat en la diversitat dins del nucli familiar.

Relació entre iguals – respecte mirada respectuosa

L'ésser humà és un ésser social per naturalesa. A nivell intrínsec presenta una necessitat innata d'establir relacions amb altres individus. I és per mitjà d'aquestes relacions que sorgeixen nous vincles emocionals i afectius.

Així, la mateixa escola invita a establir diverses connexions socials, com per exemple xiquet/a-adult/a, així com xiquet/a-xiquet/a. Ens centrarem en les darreres, en les anomenades relacions entre iguals. En aquestes es donen interessos comuns, es comparteixen experiències i vivències mútues, es potencia el llenguatge verbal, l'adquisició de vocabulari i el diàleg mutu. Però al mateix temps, sorgeixen conflictes o desacords que no han de deixar-se passar per damunt, ja que, mitjançant aquests poden adquirir aprenentatges fonamentals que faran la seua vida social més enriquidora.

Per tant, és essencial dedicar el temps oportú a la resolució de conflictes. I per a això, és de vital importància saber escoltar l'infant, que ens transmeten com han viscut aquest conflicte, i convidar-los a resoldre'l i a buscar una solució. Però per a arribar-hi, ha de ser conscient de la importància del respecte cap a si mateix i cap als altres.

D'aquesta manera, hem d'acompanyar-los en aquest procés d'assimilació i interiorització.

Ara bé, com ho farem? Els ajudarem a empatitzar amb el seu igual, els facilitarem un llenguatge, una comunicació (“mira com se sent”, “no li ha agradat el que li has fet”...). Així, a poc a poc, se n’adonen del fet que alguns dels seus actes poden arribar a fer mal a altres persones. Però al seu torn, és necessari que progressivament vagen acollint i interioritzant determinades expressions, com per exemple: “no em molestes”, “això no m’agrada”..., si així ho consideren necessari, ja que això reforça l’autoestima i es fan de valdre davant dels altres des d’una posició respectuosa.

Acompanyament emocional

Acompanyament emocional és un concepte molt potent que pot acollir infinitat d’aspectes en el desenvolupament personal de les xiquetes i els xiquets. Un concepte que, com a persones adultes, hem de tindre present de manera constant, perquè el seu estat emocional els permet acostar-se a l’aprenentatge d’una manera o altra.

L’infant en l’etapa de 0-6 anys, està descobrint-se a si mateix, en l’àmbit social, cognitiu, motor i, sobretot, en l’àmbit afectiu i emocional. Per això, les persones adultes tenim un paper fonamental d’acompanyants i guies dins d’aquest procés d’autodescobriment personal, sempre des d’una perspectiva respectuosa i pròxima.

El com ens hi acostem és essencial. Per això, si sent tristesa, ràbia, por, ira... hem d’acostar-nos, oferir-li la nostra ajuda i respectar si la rebutja, oferir-li les nostres abraçades i besos, si així ho necessita. Que cadascú tinga l’opció de decidir com vol que se li acosten. Li farem veure en tot moment que estem ací, perquè així se senta més acollit i acompanyat.

Al seu torn, és fonamental deixar-los que manifesten i exterioritzen les seues emocions, que sàpien que les respectem i les acceptem. Posar nom a les emocions que estem sentint els permetrà adquirir progressivament més autocontrol i regulació emocional. A més, és oportú invitar-los a verbalitzar o expressar gestualment, d’acord amb el moment evolutiu en el qual es troben, per què o què els ha fet sentir-se així. D’altra banda, hem de guiar-los cap a una acceptació i respecte per les emocions d’altres persones, i que progressivament s’endinsen en un procés d’empatització amb els altres.

Aquests sentiments que es desperten en l’infant es poden generar arran d’un conflicte a l’aula, i fins i tot quan naix una situació canviant dins de l’àmbit familiar que els pugua generar una inestabilitat emocional. Per tant, és de vital importància establir una comunicació i contacte amb les famílies per a descobrir d’on sorgeixen determinades emocions i sentiments.

En definitiva, un xiquet/a és incapaç d’experimentar, descobrir, motivar-se o il·lusionar-se en les seues màximes possibilitats, si emocionalment no es troba bé. Per això la gran

importància d'un acompanyament emocional en què es mostre en tot moment una relació xiquet/a-adult/a pròxima i afectiva.

Adquirir seguretat

És molt important que des de la primera etapa de la infància reforcem i ajudem les xiquetes i els xiquets a sentir-se segures i segurs. Per això, és essencial que les persones adultes ens mostrem pròximes i que sàpien que sempre estem ací per si sorgeixen possibles pors o incerteses.

Per què és tan important el desenvolupament de la seguretat personal?

En primer lloc, perquè una seguretat i confiança en si mateixos enforteix el seu jo intern, i els ajuda a enriquir la seua personalitat. En segon lloc, la consolidació d'aquesta seguretat els aporta més inquietuds per anar més enllà i descobrir quines són les seues possibilitats en els diversos àmbits que exploren.

L'adquisició de la seguretat és un procés complex, ja que cada persona tenim les nostres inseguretats. Per això, és fonamental no potenciar-les, sinó extraure la bellesa pròpia de cada xiquet i xiqueta. Atés que tots els cossos, amb diversitat funcional o sense, són bonics i amb unes característiques pròpies que ens fan únics i irremplaçables.

Així, hem d'educar amb una mirada oberta, receptiva i respectuosa. D'aquesta manera, generarem un entorn escolar més segur i pròxim per al nostre alumnat. Hem d'invitar-los a emprar un vocabulari respectuós amb si mateixos i amb les persones pròximes, sense que genere cap rebuig. També els animarem a compartir, en grup o en l'àmbit personal, les seues inseguretats, sense por a ser jutjats. Aquesta confiança interna els donarà la força necessària per a enfrontar-se a tot allò que els ofereix la vida, sense complexos ni pors.

Adquisició de vocabulari correcte

El fet que, com a adultes, interactuem amb xiquets/es no ens dona el dret a obviar les coses, per pudor o perquè siguen considerats temes tabús en la societat. Per exemple, quan nomenem la paraula sexualitat, pot generar controvèrsia, i més quan es tracta d'educació infantil.

Durant la infància descobreixen el seu cos, alhora que s'adonen que hi ha diferències. Aquesta observació és una font de coneixement i riquesa que no hem de coartar.

Per exemple, és fonamental anomenar les coses pel seu nom. Els xiquets i les xiquetes han de conèixer el nom correcte dels seus genitals sense tabús. Així com que són parts íntimes que no han de ser tocades per altres persones sense consentiment. Sembla que si ens dirigim

als seus òrgans sexuals d'una manera més delicada, dolça o infantilitzada els estem ajudant. I més aviat, passa el contrari, perquè els estem llevant el dret a descobrir i anomenar les parts del seu cos, tal com la resta de la societat les coneixem.

Psicomotricitat vivencial

Quan parlem de psicomotricitat no únicament parlem de cos i moviment, sinó que s'amplia fins i tot a l'aspecte cognitiu. Per tant, és de gran importància dins del desenvolupament i aprenentatge general dels xiquets i les xiquetes.

El moviment els permet explorar i comprendre l'entorn que els envolta, aspecte que els ajuda a enfortir la seua capacitat de pensament i comunicació en interactuar amb els seus companys i companyes, així com amb l'adult.

Com plantegem la psicomotricitat en la infància? La plantegem des d'una perspectiva més vivenciada, en què tots i cadascun dels infants tinguen total llibertat de decisió sobre els seus moviments. Aquesta manera d'acostar la psicomotricitat els dona l'oportunitat d'expressar-se i explorar els materials que tenen al seu abast, com per exemple matalafets, formes geomètriques de material tou, teles per a imaginar, espatlleres i cordes per a enfilarse, superfícies de diferents altures que els permeten fer salts...

D'aquesta manera descobreixen les seues habilitats i observen les seues possibilitats, treballen les pors, així com les superacions i èxits personals; a més potencien la creativitat en elaborar jocs o noves maneres d'utilitzar un mateix material.

Tot això els aporta un aspecte fonamental en la infància, que ja hem assenyalat en altres apartats, es tracta de la seguretat que van adquirint a través dels seus moviments i decisions.

És interessant que la sala on executarem la psicomotricitat es trobe prèviament preparada a l'arribada de l'alumnat, i dissenyada atenent les seues necessitats de moviment.

És apropiat oferir zones diverses que els inviten a fer unes actuacions, sempre dins d'un espai segur. Els oferirem una zona blana (matalafets i formes de goma escuma), zona dura (cercols, piques, cons, pilotes...) i una zona simbòlica (teles, coixins que els acosta a la creació de cabanyes, disfresses...).

Al seu torn, una psicomotricitat vivencial permet als xiquets i les xiquetes interioritzar diversos aspectes:

- La cura d'un mateix: s'exposa al risc, a l'exploració, però tenint sempre present on pot sorgir el perill. Són responsables dels seus moviments, però els adults sempre hem d'avançar-los, prèviament, situacions que sí que poden generar un perill per a ells i elles.

- Cura dels seus propis companys/es: estan compartint espai, joc i materials, per tant, és fonamental que interioritzen la importància de respectar-se.
- Cura cap al material: els transmetrem un sentiment de responsabilitat i estima cap a aquest. Aquesta psicomotricitat es conclou amb la recollida comuna del material i se'ls ofereix una tornada a la calma, que els permet autoregular-se. Al seu torn, també podem plantejar una posada en comú, atenent situacions o conflictes que s'han generat, aspectes positius, aspectes en els quals puguem millorar...

Esmorzars socialitzats

Com ja sabem, portar una dieta equilibrada i saludable és necessari per a la cura del cos i més quan està en desenvolupament, com és el cas dels xiquets i les xiquetes en l'etapa escolar. Des de l'escola s'organitzen els esmorzars socialitzats en l'etapa d'infantil.

En què consisteixen? Cada setmana una família de la classe és l'encarregada de portar l'esmorzar a l'escola per a tots i totes les infants de la classe.

Aquest esmorzar està compost majorment de fruita, verdura i productes naturals. Es proporciona una llista a les famílies dels aliments recomanats per a l'esmorzar, per exemple, pomes, peres, plàtans, fruita de temporada, tomaques, cogombres, carlotes, pa... s'han d'evitar així els productes ultraprocessats. La llista varia depenent de les característiques dels alumnes de cada classe, és a dir, si hi ha algun tipus d'al·lèrgia o intolerància evitem que entre a l'aula qualsevol aliment que puga ser nociu per a l'alumne o alumna amb patologia alimentària.

Com preparem l'esmorzar? L'esmorzar el preparen els xiquets/etes amb l'ajuda de l'adult de referència de la classe.

Hi ha fruites que poden pelar ells mateixos com el plàtan, la mandarina... cosa que contribueix, durant el procés, a reforçar la motricitat fina i la pressió dels dits. Si preparem pa amb tomaca ratllada, ells i elles són els encarregats de ratllar la tomaca i posar-li oli i una miqueta de sal, en aquest cas la persona adulta parteix les tomaques i les llesques de pa. O si, per exemple, preparem suc de taronja natural, són els xiquets/etes els qui espremen les taronges (prèviament partides per l'adult).

Hi ha uns determinats aliments que, depenent del nivell en què s'estiga treballant, requereixen una manipulació prèvia, però sempre fent partícip l'alumnat en les diferents tasques que farem. És a dir, si van a esmorzar pomes, peres, cogombre..., a l'aula de 2 i 3 anys, ha de ser l'adult/a qui s'encarregue de pelar i tallar els aliments, però si parlem d'una aula de 4

o 5 anys, podem oferir utensilis adequats perquè els xiquets/etes els utilitzen. Tot això fa que els infants experimenten amb les olors, sabors, textures, les sensacions, treballen la motricitat fina, la prensió..., i es familiaritzen amb aliments saludables. A més del fet que tots i totes formen part activament del procés.

L'objectiu de l'esmorzar socialitzat és que l'alumnat mengi de manera saludable i sense obligació de quantitat.

Cada persona té una capacitat per a ingerir aliments i, depenent del dia, té unes necessitats i més o menys fam, això cal respectar-ho. I sempre des de la visió pedagògica que té l'esmorzar socialitzat, ja que és vital considerar-lo com un moment educatiu més dins de l'aula, en què el nostre alumnat gaudeix i és participatiu. També d'aquesta manera mostrem el repartiment de tasques sense trets sexistes, ja que totes i tots assumeixen les mateixes responsabilitats, sense distincions.

4. BLOCS DE CONTINGUT

4.1 SEXE I IDENTITAT

En aquest bloc pretenem que l'alumnat conega el seu cos i el dels altres, mitjançant dinàmiques de joc divertides i atractives. Ens trobem en una etapa en què el descobriment del que és propi és essencial i en la qual s'anirà configurant una moral integrada cap al respecte a la diferència. Emocions, pensaments i desitjos es combinen per a mantindre l'essència de les xiquetes i els xiquets en la seua edat, sense necessitat d'avançar conceptes que no concerneixen la realitat i maduresa de l'alumnat en el període d'Educació Infantil. No obstant això, serà necessari que aquesta conceptualització vaja enfocada a anomenar les parts del cos pel seu nom i a focalitzar l'atenció en el que és realment important.

Per això, a través d'aquest conjunt d'activitats es preveu enfortir l'autoconcepte mitjançant el coneixement del propi cos, i cal tractar com a normals les diferents situacions que es puguen donar en el seu desenvolupament.

Ací reforçarem també l'autoconcepte i un adequat desenvolupament de la seua identitat, que és un dret que no se li pot negar a ningú. El respecte a sentir-se d'una manera o una altra i poder-ho expressar amb total llibertat s'ha de treballar des d'edats primerenques, de manera que en l'adolescència aquests tabús i complexos es minimitzen el màxim que siga possible.

Nom	Àrea	Nivell	Continguts
El ball de les estàtues	Llenguatges	2n cicle	Música, moviment
Simetries amb paper continu	Llenguatges	2n cicle	Parts del cos
Pintem amb paper d'alumini la nostra cara	Llenguatges	2n cicle	Parts de la cara
Les varetes màgiques	Autonomia personal	2n cicle	Parts del cos. Autoconcepte
Ballem	Autonomia personal	Tots	Parts del cos. Autoestima
Ens relaxem	Autonomia personal	Tots	Parts del cos. Relaxació, massatges
La fàbrica de cossos I	Autonomia personal	4-5 anys	Esquema corporal
La fàbrica de cossos II	Autonomia personal	4-5 anys	Cossos i les seues diferències
M'imagino diferent	Llenguatges	5 anys	Cossos, diferències i possibilitats
Aquesta ombra pertany a...	Medi físic...	2n cicle	Oficis i llenguatge inclusiu
Contes amb personatges invertits	Medi físic...	2n cicle	Contes clàssics i llenguatge inclusiu
Color, color... noms de...	Medi físic...	2n cicle	Gèneres i llenguatge inclusiu
Saco una manita	Autonomia personal	2n cicle	Parts del cos. Semblances i diferències
Diferents i meravellosos	Autonomia personal. Medi físic...	2n cicle	Identitat sexual i de gènere. Diferències físiques i culturals
Coses boniques que m'agraden de tu	Autonomia personal	2n cicle	Identitat sexual i de gènere
L'arc de Sant Martí	Medi físic...	2n cicle	Diversitat personal
Ens disfressem	Medi físic...	Tots	Carnestoltes
Per a jugar i no juguets per a discriminar	Medi físic...	2n cicle	Oficis. Juguines sense tipificació de gènere
Hi havia una vegada	Llenguatges	4-5 anys	Contes des d'una perspectiva crítica
Iguals...però diferents	Autonomia personal	2n cicle	Cossos. Semblances i diferències
Racó de les cures	Autonomia personal	2n cicle	Oficis de cura
Ens llavem les dents	Autonomia personal	2n cicle	Higiene dental
Juguem a...	Llenguatges	Tots	Autocura. Joc simbòlic
Em cuide menjant bé	Autonomia personal	Tots	Alimentació saludable
Dones importants	Medi físic...	2n cicle	Dones a la nostra cultura i societat

4.2 ROLS DE GÈNERE

Parlar d'educació sexual i igualtat també és parlar de rols de gènere, i és per això que a continuació presentem una sèrie d'activitats amb les quals podrem treballar el respecte a les diferències, així com la crítica als estereotips sexistes. A més, ens permetrà fer una identificació de les discriminacions per sexe, gènere, ètnia o capacitat entre altres, gràcies a activitats o idees que ens permeten identificar a l'aula, mitjançant l'observació i l'escolta, la idea preconcebuda que, tot i que són d'edats tan primerenques, ja tenen moltes vegades l'alumnat d'infantil. Mitjançant aquestes activitats, podrem posar en marxa també activitats relacionades amb les tasques i responsabilitats familiars, així com les noves masculinitats no hegemòniques i noves feminitats. Escoltar els seus comentaris ens dóna moltíssima informació, així com observar-los quan juguen, veient els rols que adquireixen, i observant i documentant si el paper que adquireixen durant el joc és de domini o submissió. En el bloc següent, a més, podrem trobar jocs, joguets i idees d'ocupació de l'espai de manera igualitària.

Nom	Àrea	Nivell	Continguts
Macroconstruïm?	Medi físic...	2n cicle	Joc igualitari. Construccions
Les princeses també es tiren pets	Llenguatges	2n cicle	Estereotips sexistes
Cordes	Llenguatges	4-5 anys	Respecte a les diferències
Vols contar com em cuides?	Medi físic...	2n cicle	Cures en l'àmbit familiar
La família afaenada	Medi físic...	Todos	Corresponsabilitat
Per quatre raconets de res	Llenguatges	2n cicle	Diferències i adaptació a l'entorn
Tallers de cuina de diferents països	Llenguatges	2n cicle	Diversitat cultural. Cuina
Les diferents professions	Medi físic...	5 anys	Professions. Igualtat
Home de color	Llenguatges. Medi físic...	4-5 anys	Diversitat ètnica
El regal	Medi físic...	2n cicle	Diferències corporals. Diversitat funcional
Cada cultura és especial	Medi físic...	2n cicle	Famílies i cultures diferents
Aquesta tasca em mareja I	Medi físic...	2n cicle	Oficis, tasques i estereotips
Aquesta tasca em mareja II	Medi físic...	2n cicle	Oficis, tasques i estereotips
El museu dels oficis	Llenguatges	5 anys	Evolució dels oficis en el temps
Sense paraules	Medi físic...	4- 5 anys	Estereotips de gènere
Cuidem les plantes	Medi físic...	2n cicle	Cures de les plantes i l'entorn
Pleguem la roba interior	Medi físic...	2n cicle	Tasques domèstiques. Roba interior
Parem taula i freguem	Medi físic...	2n cicle	Tasques domèstiques. Parament de taula
Jocs de pati	Autonomia personal. Medi físic...	Todos	Espais del pati. Jocs igualitaris
Joguets per a la diversitat	Autonomia personal. Medi físic...	2n cicle	Realitats trans. Jocs i utilització d'espais igualitaris
Qui viu ací?	Autonomia personal. Medi físic...	2n cicle	Diversitat de gènere, familiar, cultural, funcional...
Contem contes	Autonomia personal. Llenguatges	2n cicle	Respecte per la diversitat
Molts- pocs	Llenguatges	3-4 anys	Ocupació de l'espai
Teatre sistèmic	Llenguatges	2n cicle	Discriminació. Llenguatge inclusiu
Anàlisi de revistes de joguets sexistes	Llenguatges	4-5 anys	Sexisme. Llenguatge inclusiu
Visualització d'anuncis de televisió seleccionats	Llenguatges	2n cicle	Sexisme. Igualtat de gènere i llenguatge inclusiu

4.3 VINCLES PERSONALS

Vivim en una societat plural i social, en què les relacions entre persones estan assegurades. Aquestes relacions es converteixen, a vegades, en vincles que convergeixen per a convertir-se en unitats familiars diverses. En aquest bloc tindrem la possibilitat de conèixer diferents tipus de famílies, no únicament les que es troben presents a les nostres aules. Ho farem a través de contes i diverses activitats.

Aquests vincles deriven en estats emocionals, que també cal treballar en la primera infància. Expressar els nostres sentiments i emocions, i ser capaç de parlar-ne obertament, és un procés que requereix temps i dedicació. Per això, per mitjà d'aquest conjunt d'activitats, l'alumnat començarà a reconèixer-se a si mateix i serà capaç d'identificar-se.

D'altra banda, en aquest apartat parlarem també de la importància de la cura i del benestar del cos, respectant-ne cada una de les parts, i sabent quines parts corresponen a la intimitat de cada un/a.

Nom	Àrea	Nivell	Continguts
La meua família	Medi físic...	2n cicle	Diversitat familiar
Famílies diferents	Medi físic...	2n cicle	Diversitat familiar
Con Tango son tres	Medi físic	2n cicle	Diversitat familiar
A vegades la mare té trons al cap	Llenguatges	5 anys	Expressió emocional
Què li passa?	Llenguatges	2n cicle	Parts de la cara. Sentiments
Ara contarem històries	Llenguatges	5 anys	Expressió emocional
Com te sents?	Llenguatges	2n cicle	Identificació i expressió emocional
Com ho resollem? El banc de l'amistat	Llenguatges. Medi físic...	2n cicle	Estratègies de resolució de conflictes
Soms actors	Llenguatges	Todos	Identificació i expressió emocional
El racó de la calma i/o del ioga	Autonomia personal	2n cicle	Autoregulació emocional. Relaxació
Taller de massatges	Autonomia personal	Todos	Contacte i sensacions corporals
Ens saludem	Llenguatges	2n cicle	Vincles amb l'entorn
El racó/bústia dels missatges	Llenguatges	2n cicle	Relacions afectives. Cohesió del grup
Els cubs de les emocions	Autonomia personal	2n cicle	Torns de paraula. Emocions
Trenque un ou	Autonomia personal	2n cicle	Contacte i sensacions corporals
Estàtues musicals	Autonomia personal	2n cicle	Treball en equip

4.4 PRÀCTIQUES SEXUALS

El següent i últim bloc d'activitats presents en aquesta guia ens ofereix idees i propostes que ens permeten treballar la sexualitat, des de l'etapa d'Educació Infantil. Des que naixem som sexuals, i és per això la importància de treballar aquest tema des de les edats més primerenques. És necessari puntualitzar que, en l'etapa que concerneix aquesta guia, parlar de pràctiques sexuals és parlar del plaer o desplaer, de les carícies, del tacte, parlar de pràctiques sexuals en aquestes edats és parlar d'aprendre a dir "no", o a dir "sí".

Aprendre també a saber triar i decidir amb qui sí que vull estar i amb qui trie no compartir el temps. A més, és aprendre la tendresa i els límits mitjançant els massatges, i també mitjançant l'acceptació. Que no és de mala educació dir no quan no ens abelleix fer alguna cosa i, d'altra banda, que no sempre pot ser el que nosaltres volem i, per tant, hem d'aprendre a acceptar un no per resposta quan ens abelleix fer alguna cosa amb algú. Amb les propostes següents treballarem tant l'apreciació de la sexualitat com a forma de comunicació en l'etapa d'infantil, com la percepció de les sensacions corporals, el plaer i el desplaer i l'aprenentatge a donar el nostre consentiment o posar límits quan hi ha contactes no desitjats.

Nom	Àrea	Nivell	Continguts
Cosquerelles	Autonomia personal	2n cicle	Autoestimulació
La regla de Kiko	Autonomia personal	2n cicle	Abús sexual infantil
Taller dels 5 sentits	Autonomia personal	2n cicle	Els sentits. Diversitat funcional
Propiocepcions en el nostre cos	Autonomia personal	2n cicle	Òrgans sensorials. Sensacions agradables i desagradables
Discapacitat temporal	Autonomia personal	2n cicle	Placer i desplaer. Confiança i empatia
Arturo i Clementina	Llenguatges. físic...	Medi 4- 5 anys	Dir "No". Dones en la societat
Se buscan valientes	Llenguatges. físic...	Medi 5 anys	Dir "No". Assetjament escolar
M'agrada/no m'agrada	Llenguatges. físic...	Medi 4-5 anys	Cosas que m'agraden i que no. Consentiment
Stop	Llenguatges.	Todos	Dir "No". Rebuig a la violència. Autoafirmació

5. CONCLUSIÓ

Una vegada s'haja arribat a aquest punt estaria bé preguntar-se, per què s'ha fet aquesta guia? Preparar aquest material ens ha permés reflexionar, repensar, vertebrar i organitzar un gran ventall de propostes que desenvolupen al complet els continguts essencials en educació afectivosexual. Les persones docents busquem constantment material que ens ajude a donar resposta a l'educació en aquest sentit, però la majoria d'aquestes ocasions queden descontextualitzades en les nostres programacions. A vegades caiem en el treball repetit de continguts bàsics com són el coneixement del propi cos o el joc, així com els joguets igualitaris; però majoritàriament, per desconeixement, obviem treballar continguts que hui dia són imprescindibles, com poden ser les noves masculinitats igualitàries o el consentiment i els contactes no desitjats. En definitiva, el que pretenem amb aquesta guia és contextualitzar l'educació afectivosexual en la nostra pràctica docent diària.

Sovint, en aquesta recerca ens trobàvem amb un buit general de materials, ponències o propostes relacionades amb l'educació afectiva i sexual en l'etapa d'educació infantil. Gran part de les guies consultades parlen en els seus documents d'investigacions a partir de l'educació primària (6-12 anys). Tal vegada la consideració distorsionada de l'educació infantil com una etapa assistencial ha portat a aquest buit.

Com ja ha quedat constatat al llarg de la justificació, considerem que és una etapa fonamental per a establir les bases pel que fa a conèixer els nostres drets i saber defensar-los des de la infància. Igual d'important és visibilitzar i acceptar la diversitat, fomentar el llenguatge inclusiu, normalitzar la comunicació afectiva i per tant les relacions personals i desenvolupar una bona educació emocional que ens permeta valorar la nostra persona i les persones que ens envolten com a éssers únics i irrepetibles.

Tota aquesta teoria i la posada en pràctica del que ací es presenta, pot donar la sensació de ser suficient per a donar resposta a les necessitats d'aquesta etapa. No obstant això, de res serviria una aplicació si no ve seguida d'una reflexió que ens permeta realitzar modificacions i adaptacions i que permeta una retroalimentació o una contínua observació de l'evolució en etapes superiors.

Tampoc haurà servit aquesta labor si no aporta una reflexió profunda de la societat en general i de tots els sectors implicats en particular, ja que, si aquesta reflexió només afecta el sistema educatiu i no implica la resta de la societat, no té sentit. És per tant una proposta inclusiva, en què qualsevol persona és acceptada i hi té cabuda. Per això, un altre dels propòsits és incloure en el nostre dia a dia accions que contribuïsquen a construir una societat igualitària, respectuosa, inclusiva i lliure.

6. BIBLIOGRAFIA I BIBLIOGRAFIA WEB

A veces mamá tiene truenos en la cabeza. (2020, 22 octubre).

[Vídeo]. YouTube.

<https://www.youtube.com/watch?v=-BmZwORMZx0>

Brenman, L. (2011). Las princesas también se tiran pedos. Algar Editorial.

CantaJuego - El Popurri De Las Manos (Versió Mèxic). (2011, 21 març). [Vídeo]. YouTube.

<https://www.youtube.com/watch?v=4NyPBD8Vilk>

«Cuerdas», Curtmetratge complet. (2018, 15 octubre). [Vídeo]. YouTube.

https://www.youtube.com/watch?v=4INwx_tmTKw

Dàmaris Gelabert - RENTEM LES DENTS (Videoclip oficial). (2014, 14 de gener). [Vídeo].

YouTube.

<https://www.youtube.com/watch?v=jo85FWjvdjs>

Diaz-Reguera, R. (2017). ¿Hay Algo Mas Aburrido Que Ser Una Princesa Rosa? (2nd Second Edition, Second

ed.). Thule Ediciones.

Dios, D. O. (2017). Monstruo Rosa (12.a ed.). Apila Ediciones.

El Príncipe Ceniciento. (2015, 8 octubre). [Vídeo]. YouTube.

<https://www.youtube.com/watch?v=YJpWnXlp3SQ>

EL REGALO The present Doblatge espanyol ~ Jacob Frey1. (2018, 8 agost). [Vídeo]. YouTube.

<https://www.youtube.com/watch?v=-iPuxBAkUYg>

Explora la colección > oficios y profesiones - Museo Nacional del Prado. (1700). Museo del Prado.

<https://www.museodelprado.es/coleccion/obras-dearte?search=oficios%20y%20profesiones&ordenarPor=pm:relevance>

%20profesiones&ordenarPor=pm:relevance

Fernandez, D. M. M., & Guridi, R. (2014). El Rebano (6th Sixth Edition, Sixth ed.). La Fragatina.

Hall, M. (2017). Rojo / Red: Historia de una cera de colores / A Crayon's Story. Takatuka

Jessica, L. (2018). Sirenas. KOKINOS.

Lacasa, B., & G. (2017). Ni Guau Ni Miau. Nube Ocho.

Richardson, J. (2016). Con Tango Son Tres. Kalandraka

106

ROMPO UN HUEVO. Cançó infantil *(RELAXACIÓ)*. (2020, 17 abril). [Vídeo]. YouTube:

https://www.youtube.com/watch?v=EZ5eEJ_8Zg0

Ruiller, J. (2004). Hombre De Color! Man of Color. Juventud

Ruillier, J. (2020). Por cuatro esquinitas de nada (SEP). Juventud

Sam's Story. (2017, 14 juny). [Vídeo]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=OyZPIId4VVnM>

Se Buscan Valientes Videoclip | 12 Meses Mediaset. (2018, 30 abril). [Vídeo]. YouTube. https://www.youtube.com/watch?v=fWQ_XqU2aG0

Serra, I. C. I. A. B. (2020). CUA DE SIRENA. Bellaterra.

Serra, L. A. (2017). El monstruo de colores / The Color Monster (1a ed.). Flamboyant.

De la rosa, B. Penna ,M. & Sánchez, M. Somos como somos. Deconstruyendo y transformando la escuela.

(2016). Catarata.

Turin, A., & Bosnia, N. (2012). Rosa caramelo / Sweet Pink. Kalandraka Editora Sl.

Turin, A., & Bosnia, N. (2016). Arturo y Clementina/ Arthur and Clementine (1a ed.). Kalandraka Editora Sl.

<https://lambdavalencia.org/es/recursos-educativos/>